

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

תשובות מהגר"ח קנייבסקי שליט"א

(מתוך ספר שערי דן)

נץ החמה – אם זמנו לפי הנראה או האסטרונומי

שאלה: בחוץ לארץ אם אני לא יודע אם הלוח עשוי לפי הנץ האסטרונומי או הנראה, האם אני יכול להתפלל שמה עם הנץ ביחידות?

תשובה: הנץ על פי דין זה יותר דוחה תפילה בציבור אם הם לא מתפללים עם הנץ.

אבל אני לא יודע אם זה הנץ האסטרונומי או הנראה, והרב אמר לי שלא להקדים את הנץ הנראה.

תשובה: זה תלוי עד כמה ההבדל ביניהם.

ואם אני בכלל לא יודע, זה בשוייץ, אין לי מושג כמה זה?

תשובה: מי מסדר שם את זמני הנץ?

אני לא יודע.

תשובה: אתה נוסע לשם, שם תתעניין אם יש להם על מי לסמוך.

אוצר החכמה

אוצר החכמה

~ קפג ~

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

אם אני לא אצליח לברר?

תשובה: מסתמא הם עשו כדין.

יש כאלו שעושים אסטרונומי, אז אולי הם עשו אסטרונומי?

תשובה: אין נפקא מינה בזה, בכמה רגעים אין נפקא מינה.

בשוייץ יש הרים יכול להיות שזה מסתיר?

תשובה: אני לא יודע אם אתה מחוייב לחשוש.

הרב אמר לי (לפני כחמש עשרה שנה) שבקרית ספר יש להתפלל לפי הנץ הנראה ולא לפי הנץ האסטרונומי, כיון שהחזו"א הסתפק איזה מהם עיקר, ובקרית ספר שההפרש ביניהם הוא כעשר דקות, אין להקדים להתפלל לפני הנץ הנראה, ע"כ. לאחרונה שמעתי שהרב ענה בכתב ובעל פה שיש להעדיף להתפלל לפי הנץ האסטרונומי, רציתי לדעת אם זה נכון שהרב חזר בו?

תשובה: העיקר לפי הנראה אבל אם אין רואים שם יסמוך על הלוח.
[תשובה זו היא משנת תשע"ג].

ותיקין – כמה דקות אחרי הנץ

האם אפשר להתפלל לכתחילה כמה דקות לפני או אחרי הנץ?

תשובה: יש להשתדל להתפלל בנץ. [עי' שיח תפלה תרפ"ט].

~ קפד ~

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

ותיקין – להתפלל ביחידות

מי שהוא שמתפלל קבוע ותיקין ביחידות במקום שאין שם מנין בציבור, שואל האם זה נכון לעשות ככה או שעדיף להתפלל בציבור?

תשובה: כן, ותיקין יותר חשוב מתפלה בציבור, רק אחר כך אם הוא יכול שילך לשמוע קדושה וקדיש.

כן, זה הוא עושה.

תשובה: טוב הוא עושה. [עי' ביאור הלכה נ"ח א' ומצוה].

תפלה בציבור – מה נחשב לתפלה בציבור

מה זה נקרא תפלה בציבור, כשמתחילים?

תשובה: עיקר תפלה בציבור זה ההתחלה, אבל אם מתחילים אחר כך זה גם קצת תפלה בציבור.

אני עד עכשיו התפללתי שחרית כמו שהרב אמר עם הנץ הנראה והתפללתי במנין שמתפללים עם הנץ האסטרונומי, אז תמיד התפללתי השמונה עשרה כמה דקות אחרי הציבור.

תשובה: טוב.

~ קפה ~

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

אפשר לעשות את זה לכתחילה?
אוצר החכמה

תשובה: כן.

אפילו שזה לא ממש עם הציבור?

תשובה: זה נקרא עם הציבור, כל זמן שהציבור עוד מתפללים זה נקרא עם הציבור.

שבועות – הישן בלילה

בשבועות, מי שיודע שהוא לא יוכל להיות ער כל הלילה, האם עדיף שישן בתחילת הלילה או עדיף שילמד עד שהוא ירדם?

תשובה: אותו דבר, אם הוא לא ער כל הלילה, מה הנפקא מינה מתי? [וע"ע דרך שיחה ח"א רס"ז, מגן אברהם ריש סי' תצ"ד].

מי שמתפלל בדרך כלל כותיקין, בליל שבועות האם עדיף שילמד כל הלילה ויתפלל לפני סוף זמן תפילה, או עדיף שישן קצת בלילה ויתפלל כותיקין?

תשובה: כרצונו.

כניסה ויציאה מבית הכנסת לשליח ציבור

כתוב במשנה ברורה (נ"ג י"ג) שהשליח ציבור יכנס ראשון לבית הכנסת ויצא אחרון, האם זה נאמר רק על שליח ציבור קבוע או על כל שליח ציבור?

תשובה: יתכן שרק על קבוע.

אוצר החכמה

~ קפו ~

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

עשרה ראשונים

במשנה ברורה [א' ט'] כתוב שאלו העושים תיקון חצות שילכו לבית המדרש ולא לחדר הסמוך, כדי שיהיו מעשרה ראשונים, אם מתפללים בחדר לא שייד עשרה ראשונים?

תשובה: למה לא? אם מתפלל שם, אז שם עשרה.

אז מה כוונתו של המשנה ברורה?

תשובה: הוא רוצה להתפלל בבית הכנסת כמו כולם, ולחדר הולך לעשות תיקון חצות, לא להתפלל.

כוונתו כדי שיהיה מעשרה ראשונים לשחרית?

תשובה: כן.

עוד בענין עשרה ראשונים

(מתוך ספר שאלת רב)

שאלה: מי שיש לו מקום קבוע לתפלה ומזדמן לו בית הכנסת אחר שרק שם יהיה מעשרה ראשונים איזה עדיף?

תשובה: מסתבר שיתפלל במנין הקבוע לו.

~ קפז ~

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

בית הכנסת שיש שם רוב עם, אבל אינו יכול להיות שם מעשרה ראשונים (שיש שם כולל הלומדים קודם התפלה), האם כדאי לילך למקום שיכול להיות מעשרה ראשונים (ולא רוב עם)? ולכאורה ברוב עם עדיף משום כבוד השכינה?

תשובה: רוב עם עדיף.

אם הזדמן לו מנין למעריב עכשיו, ואם ימתין למנין אחר יוכל להיות מעשרה ראשונים, מה יעשה?

תשובה: זריזין מקדימין.

ומהו אם הם כבר התחילו בתפלתם ולא ישמע ברכו במנין הראשון (האם עדיף זריזין מקדימין על שמיעת ברכו בתחילת התפלה)?

תשובה: יכול לשמוע ברכו אחר התפלה⁶

אם נכנס מעשרה ראשונים ונרדם לפני התחלת התפלה, האם הפסיד בגלל זה מעלת עשרה ראשונים?

תשובה: יתכן דיצא המצוה.

⁶ מדובר במקום שהמנהג לומר ברכו בסוף התפלה, או שיש שם עוד מנין אח"כ

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

לפי הדעות שאם החסיר יעלה ויבוא הוה כלא התפלל כלל, מהו במי שהגיע מעשרה ראשונים ושכח יעלה ויבוא האם הפסיד זכות הנ"ל דנמצא שלא ^{אוצר החכמה} "התפלל" עם הציבור?

תשובה: אין דעות כאלו.

הגעתי מעשרה ראשונים למנחה בערב שבת, ובין קבלת שבת לערבית יצאתי לעזרת נשים ללמוד שם, האם הפסדתי משום כך מעלת עשרה ראשונים לערבית?

תשובה: לא הפסדת.

^{אוצר החכמה}

במנין המתחיל בחדר אחד ועוברים באמצע פסוקי דזמרה לחדר אחר, האם העשרה ראשונים של מקום הראשון מפסידים חלקם כיון שלא היו ראשונים במקום עיקר התפלה?

תשובה: אין מפסידין.

עם הגיע לשחרית מעשרה ראשונים ויש עוד חיוב שמבקשו לצאת ולהתפלל במנין שלו בחדר שני, ושם לא יהיה מעשרה ראשונים לפי שיש שם כבר עשרה (והם רוצים מנין מרווח) האם ילך לשם, או שאין לבטל הדין של עשרה ראשונים אחרי שכבר היה מעשרה ראשונים?

תשובה: כל החדרים בבית הכנסת אחד.

~ קפט ~

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

אם כשהגיע לבית הכנסת כבר היו שם עשרה אנשים, ואחר שהתמלא הבית הכנסת יצא אחד מהעשרה ראשונים, האם זה שבא אחריו (שהוא האחד-עשר), יש לו את הסגולה של עשרה ראשונים?

תשובה: אין לו.

אם הגיע למנחה מעשרה ראשונים והקהל ממשיך להתפלל מעריב והוא יצא, האם מי שהגיע אחריו (היינו האחד-עשרה) נוטל מקומו ומקבל שכר כולם (שלגבי תפלת מעריב יש לומר שהוא מעשרה הראשונים), או ששום אחד לא יקבל שכרו דזה השני אינו עשירי?

תשובה: אין לשני כלום.

בשני מנינים שמתפללים בזה אחר זה, ובשעה שמתפללי מנין השני נכנסים עוד לא יצאו מתפללי מנין הראשון, האם עשרה הראשונים של המנין השני יש להם דין עשרה ראשונים אחר שיצאו הראשונים, או שמא רק אם בין המנין ראשון לשני היה רגע אחד שלא היו שם עשרה, שכך עשרה ראשונים של מתפללי מנין שני הכניסו את השכינה?

תשובה: יתכן שכן.

אם השכים והגיע מעשרה הראשונים, האם הפסיד זכותו אם יצא לפני שהיו שם עשרה וכשחזר כבר היו שם עשרה?

תשובה: אם יצא על דעת לחזור מיד מהני.

~ קצ ~

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

האם שכרם של עשרה הראשונים הוא רק על עצם התפלה, או גם על ענינים צדדיים למשל אם מתפלל בבית האבל מתרבה שכרו ששם הציבור מקיים גם מצוות נחום אבלים על ידי תפלתם והוא מעשרה ראשונים שבהם?

תשובה: על תפלה.

האם כשדורשים אגדה ואומרים אחר כך קדיש, נאמר בו הדין שעשרה ראשונים מקבלים שכר כולם?

תשובה: רק לתפלה נאמר.

האם עשרה הראשונים באמירת סליחות נוטלים שכר כולם, שהרי אומרים בסופו קדיש שתקבל כמו לאחר השמונה עשרה (ואם כן הוי כתפלה)?

תשובה: יתכן.

האם עשרה הראשונים נוטלים רק שכר של עצם התפלה או גם של כל קדיש וקדושה וברכו?

תשובה: יתכן.

אם הברירה בידו שיכנס לבית הכנסת ויזכה להיות שם מעשרה ראשונים, או שבזמן הזה ילך לחדר שני ולענות שם כמה קדישים וקדושות, האם עדיף ללכת לשם ולענות, או שמא עדיף להכנס מעשרה ראשונים דבזה יהיה לו שכר של

~ קצא ~

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

כל אחד ואחד מה שעונים על הקדשים דהלא מקבל שכר כוללם וירוויח הרבה יותר ממה שהיה עונה במניין אחר?

תשובה: יתכן שעשרה ראשונים עדיף.

בעשרה ראשונים שמקבלים שכר כולם, האם זה כולל גם השכר מהתשעה אחרים שבאו תחילה?

תשובה: מאלו שאחריהם.

האם עשרה ראשונים נוטלים גם שכר נשים וקטנים שבאים להתפלל?

תשובה: יתכן.

בית המדרש שלומדים שם כל היום וכמה דקות לפני תחילת התפלה יוצאים ליטול ידיים ולהכין את עצמם, האם אלו שבאו תחילה בבוקר נוטלים שכר כולם כדין עשרה ראשונים או עשרה ראשונים שנכנסו תחילה לתפלה?

תשובה: מי שבא תחילה מהראשונים.

האם מספיק ללמוד ב' הלכות לפני התפלה כדי שיחשב כמקום שבו למד?

תשובה: מסתבר שהכונה במקום שעיקר לימודו.

אוצר החכמה

~ קצב ~

יד אב תשובות מהגר"ח קנייבסקי על התפלה

הלומד לפני התפלה, ובמקום שלומד לא יוכל להיות מהעשרה ראשונים האם כדאי לצאת למנין אחר ששם יזכה להיות מעשרה הראשונים?

תשובה: אולי מקום שלומד.

אם יש ב' בתי מדרשות באותו בנין, באחד יש רוב עם, ובשני אין כל כך אבל הוא לומד בשני, האם עדיף מקום שלומד או רוב עם?

תשובה: כמדומה שיש דעות בזה.

במקום שעדיין לא למד אבל ילמד שם אחר שיתפלל, אם חייב להתפלל שם משום מקום רינה וכו'?

תשובה: יש ענין.

אם לומד לפני עלות השחר ומתפלל בהנץ, האם ילמד בביתו עד עלות השחר ויצא לבית הכנסת מעוטר בתפילין, או עדיף שילך לבית הכנסת לפני עלות השחר וילמד שם, כדי שתהיה תפלתו במקום לימודו?

תשובה: ילמד בבית הכנסת ולתפלה יצא החוצה וילבש שם טלית ותפילין ויכנס לבית הכנסת.

~ קצג ~

ליקוט פסקי הלכות

(מתוך ספר שערי דן)

תפילה שלא עם הציבור כדי להתפלל בנץ

מקורות: שו"ע א"ח צ' י', תפילה כהלכתה ח' ע"ב-ע"ג.

❖ המתפלל עם הציבור, אסור לו להקדים ולהתפלל שמונה עשרה לפני הציבור כדי להתפלל עם נץ החמה. ויש מי שמתיר להקדים (תפילה כהלכתה ג' ט"ז).

נץ החמה – אם זמנו לפי הנראה או האסטרונומי

מקורות: פסקי תשובות נ"ח ז'.

❖ העיד הגר"ח קניבסקי שלא היה לחזו"א הכרעה בדבר אם יש להתפלל עם הנץ המישור (האסטרונומי) או הנראה (ארחות רבנו הוספות לח"ג י"ב).

❖ דעת הגרי"ש אלישיב שזמני חז"ל הם לפי הנראה לעינים, ולכן יש לילך אחרי הנץ הנראה לעינים. וכן דעת הגרש"ז אויערבאך, הגר"ש ואזנר, הגר"נ קרליץ, והגר"מ שטרנבוך. ובקריית ספר וכדומה שהנץ הנראה מאוחר בכעשר דקות מהנץ האסטרונומי, אמר הגר"ח קניבסקי שלכו"ע אין להתפלל לפני הנץ הנראה (הלכות חג בחג על שבועות ח' 76).

❖ אסור להקדים להתפלל שמונה עשרה לפני הנץ הנראה (וזרח השמש עמ' ב' ס"ק ה').

~ קצה ~

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

❖ דעת הגר"ח קניבסקי שאין להתפלל לפי הנץ האסטרונומי אלא לפי הנץ הנראה (מנהגי בית הכנסת, חזו"א ב' ס"ק ח').

עניני זריזין מקדימין למצוות

מקורות: חיי משה סי' ל"ו, סימנא מילתא קמ"ה.

❖ מי שצריך למול את בנו, ואם ימול בבוקר יצטרך לבטל מסירת כמה שיעורים. אף על פי כן יעשה הברית בבוקר משום זריזין מקדימין למצוות, ואינו צריך לעשות שום חשבונות של ביטול תורה דרבים (דרך שיחה ח"א ס"א).

יכול לקיים רק מצווה אחת – אם ימתין לקיים את

המצווה החמורה או יקיים הראשונה שמזדמנת לידו

מקורות: ועלהו לא יבול ח"א עמ' רמ"ב 420, ליקוטי שושנים לדוד שמ"ב, מבקשי תורה חנ"ז י"ב, מחנה ישראל ח"ב ט"ו ב'-ד', שבוע וישוע הבן סי' ט"ו, וע"ע משנה ברורה רע"א ב', אדני שלמה רע"א י"ח.

❖ מי שנמצא בבית האסורים ונתנו לו רשות לבחור יום אחד ללכת להתפלל בציבור. עדיף שיבחר באותו היום שנתנו לו רשות מיד, ולא יחכה ליום כיפור או לפורים, שמא יחמיץ את המצווה לגמרי (משנה ברורה צ' כ"ח).

~ קצו ~

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

מה עדיף – זריזין מקדימין למצוות

או מצוה מן המובחר

מקורות: אוצר הברית ח"א ג' ה' (ד'), אוצר פדיון הבן ח"א ט"ז ד', אשי ישראל מ' ס"ק ס"ז, בירורי חיים ח"א סי' ד', ח"ב סי' ח', חיים וברכה סי' ע"ח, סימנא מילתא קי"ח, קמ"ה, קמ"ו.

❖ מחכים לקדש את הלבנה עד מוצאי שבת, ודוקא אם ליל מוצאי שבת היא קודם י' בחודש, אבל אם היא אחר כך לא ממתנינים למוצאי שבת, שמא יהא כמה לילות מעוננים ויעבור הזמן (תרומת הדשן) (שו"ע א"ח תכ"ו ב').

❖ כל היכא שראוי להסתפק שתעבור המצוה, אין משהין אותה לעשותה יותר מן המובחר, אבל כשאין ראוי להסתפק, משהין המצוה כדי לעשותה יותר מן המובחר (תרומת הדשן ח"א סי' ל"ה).

❖ דעת רוב האחרונים שאפשר לקדש את הלבנה מיד אחרי ג' ימים ואין להחמיץ המצוה, אבל אם הג' לחודש הוא באמצע השבוע, נכון להמתין עד מוצ"ש. אולם כמה אחרונים סוברים שלא כדאי להשהות המצוה [ובנשמת אדם כתוב גם כן שהעיקר כמו הספר חסידים דשהויי מצוה לא משהינן אף אם אח"כ יוכל לעשות מצוה מן המובחר יותר (שער הציון תכ"ו כ"א)]. והנהוג כן בודאי יש לו על מי לסמוך, ובפרט בחורף הזריז לקדש הרי זה משובח (משנה ברורה תכ"ו ב').

❖ כתוב בנשמת אדם דשהויי מצוה לא משהינן אינו אלא כשיכול לעשות את המצוה עכשיו כמו לאחר זמן, אבל אם כשימתין יעשה מן המובחר, מוטב להמתין יום או יומיים לעשות מן המובחר כמו שכתוב בסי' תכ"ו. אבל בספר חסידים כתוב שאם יכול לקיים את המצווה מיד, אף שאינו נאה כ"כ יקיים תיכף, ע"כ. ונראה שבצבא כו"ע מודים שיש לנהוג כספר חסידים, דמי יודע מה ילד יום (מחנה ישראל ח"ב ט"ו ה').

~ קצו ~

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

- ❖ אחרי שלבש טלית יניח התפילין, שמעלין בקודש. מיהו אם התפילין מזומנים בידו ואין לו ציצית, אין צריך להמתין עד שתבא לידו ציצית, אלא מניח התפילין קודם הטלית (שו"ע א"ח כ"ה א').
- ❖ מה שכתב הרמ"א שמי שיש לו תפילין מזומנים בידו ואין לו ציצית שצריך להניח קודם התפילין, זה מכיון שאין משהין את המצוה אע"פ שיעשה אחר כך יותר מן המובחר, דמצוה בשעתא חביבא (מגן אברהם) (משנה ברורה כ"ה ז').
- ❖ מה שכתב הרמ"א שאין להמתין לציצית, נראה שהוא דיבר כשהתפילין בידו ממש, וזה משום אין מעבירים על המצוות, שאם זה כמו שכתב המגן אברהם משום שהיוי מצוה לא משהינן, זה אינו, דשהיוי מצוה לא משהינן אומרים רק לזמן מרובה, שחוששים למיתה, אבל לא לזמן מועט, שהרי על זה סומכים לחכות עד מוצאי שבת לקדש הלבנה (מור וקציעה סי' כ"ה (איברא)).
- ❖ מי שיש לו כעת רק אתרוג כשר לא מהודר, ובעוד שעה יביאו לו אתרוג מהודר, ימתין לאתרוג המהודר, שמצוה מן המובחר עדיף מזריזין מקדימין למצוות, וכמו שכתב הרמ"א לגבי קידוש לבנה. ומה שכתב הרמ"א שמי שיש לו רק תפילין שלא ימתין לציצית, זה מכיון שאין פה מצוה מן המובחר, רק ראוי הוא להקדים את הציצית מכיון ששקולה כנגד כל המצוות או משום תדיר (שבות יעקב ח"א ל"ד).
- ❖ עדיף להיות מהזריזים המקדימים בעשיית מצוה, מלהמתין לעשות את המצוה ברוב עם (חיי אדם ח"א ס"ח ו').

~ קצח ~

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

השהייה בסוכה

מקורות: הליכות שלמה ח"ב ט' ס"ק י"ח, פסקי שמועות ג'.
אוצר החכמה

❖ שאלה: האם עדיף ללכת מוקדם מהסוכה לבית הכנסת כדי להיות מעשרה ראשונים, או שעדיף להישאר בסוכה עד זמן התפילה אע"פ שלא יהיה מעשרה ראשונים. תשובה: דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד (שאלת רב ח"א עמ' שפ"ו י').

בענין עשרה ראשונים

מקורות: שו"ע א"ח צ' י"ד, גם אני אודך (ליברמן) סי' ל"ו, שאלת רב ח"א עמ' קפ"ט ס"ב-פ', פ"ב.

❖ אם עדיף לבוא לבית הכנסת עטוף בטלית ותפילין, או עדיף להיות מעשרה ראשונים וללבוש הטלית והתפילין בבית הכנסת. עיין במשנה ברורה צ' מ"ז, הליכות חיים ח"א סעיף נ"ג, גם אני אודך (ליברמן) צ"ו, גם אני אודך (סגל) סי' י"ב, פסקי תשובות סי' כ"ה הערה 58.

❖ האר"י ז"ל לא היה מעשרה ראשונים, כי היה לו חולי והיה צריך להתפנות קרוב לתפלה, וגם כדי שילך מעוטף בטלית ותפילין לבית הכנסת, וזה אי אפשר קודם היום (משנה ברורה צ' מ"ז).

❖ נראה שלהיות מעשרה ראשונים עדיף מללכת לבית הכנסת בטלית ותפילין, שעשרה ראשונים זה מדינא דגמרא (הליכות שלמה ח"א ד' 3).

❖ הגר"ח קניבסקי כתב שעדיף לבוא לבית הכנסת עטוף בטלית ותפילין מאשר להיות מעשרה ראשונים (ויכתוב מרדכי ח"א עמ' שמ"ג ע"ח).

❖ המצוה ללכת לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין קודמת למצווה להיות מעשרה ראשונים, ודלא כיש חולקים (כף החיים א"ח צ' צ"ח).

~ קצט ~

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

- ❖ לעולם צריך להשתדל להקדים לבוא לבית הכנסת אפילו אם לא יהיה מעשרה ראשונים. ויש מאנשי מעשה שנוהגים שביום שלא היו בו מעשרה ראשונים היו מתענים (עטרת זקנים צ' י"ד).
- ❖ גם מי שלא יכול להיות מעשרה ראשונים, מכל מקום יחדר לבוא מוקדם לבית הכנסת ככל האפשר, כי כל הבא קודם הוא קרוב יותר ליניקת הקדושה מהבאים אחר כך (ערוך השלחן א"ח צ' י"ח).
- ❖ עדיף להתפלל במנין הקבוע שלו או ברוב עם מאשר להיות מעשרה ראשונים. וכן כשיכול להתפלל מעריב במנין הראשון או במנין השני, ובמנין השני הוא יהיה מעשרה ראשונים, יתפלל במנין הראשון משום זריזין מקדימין (שאלת רב ח"א עמ' קפ"ח נ"ז-ס').

להיות הראשון מעשרת הראשונים

- ❖ י"א שבעשרה ראשונים אין דין קדימה לאחר על חבירו. אבל במעדני מלך כתוב שאף בעשרה עצמם כל הקודם זוכה, שהראשון נוטל שכר התשעה וכל הבאים אחריהם, והשני נוטל שכר השמונה והבאים אחריהם, ועל זה הדרך כל העשרה (אליה רבה צ' י"ז).

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

ברוב עם

מקורות: בירורי חיים ח"ב ז' ס"ק ד', ה'.

❖ אפילו כשאין מניין, יש ענין להתפלל כמה שיותר אנשים ביחד, משום שיש בהם את המעלה של ברוב עם הדרת מלך (אום אני חומה ח"א עדות משמיעות סי' נ"א).

❖ עדיף להתפלל במנין ברוב עם, מאשר להיות מעשרה ראשונים (שאלת רב ח"א עמ' קפ"ח נ"ח).

חיוב תפלת ותיקין

מקורות: הליכות שלמה ח"א ה' 56, ועלהו לא יבול ח"א עמ' ס"א 35, 36, תפילה כהלכתה עמ' תק"מ ח', תשובות והנהגות ח"א סי' ס"ו.

❖ תפלת ותיקין, לשיטת הרי"ף והרמב"ם הוא חיוב גמור, והעובר על זה ואין מתפלל כותיקין נקרא עובר על דברי חכמים, ומכל מקום אף לשאר הפוסקים החולקים, ודאי הוא ענין גדול מאוד (ארחות יושר סי' ל' ד"ה וענין).

❖ מי שמכוון יותר טוב כשמתפלל בישיבה מאשר אם מתפלל במקום אחר ותיקין, עדיף שיתפלל בישיבה. וכבר שאלו את החזו"א אם למהר בפסוקי דזמרה כדי להספיק להתפלל עם הנץ החמה, והוא השיב שקודם כל צריך להתפלל, ורק אחר כך יש מעלה של נץ (דרך שיחה ח"א שע"ח).

❖ בחור שלומד בישיבה, אם הישיבה מרשה לו להתפלל ותיקין וזה לא יפריע לו בלימוד, עדיף שיתפלל ותיקין משיתפלל בישיבה (שאלת רב ח"א עמ' קע"א א').

❖ מי שיכול להתפלל ותיקין עם פחות כוונה או אחר כך עם יותר כוונה, יתפלל מתי שירצה (שאלת רב ח"א עמ' קע"א ב').

~ דא ~

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

❖ דעת הגר"ח קניבסקי שמי שצריך להתבטל מלימודו כדי להתפלל ותיקין, אע"פ שיש פוסקים הסוברים שלהתפלל ותיקין זה מעיקר הדין, מכל מקום במקום ביטול תורה אפשר לסמוך על המקילים (שיח תפלה תרפ"ח).

אוצר החכמה

דיני אבל

❖ דעת החזו"א שכהן אבל שמתפלל בבית הכנסת שנוהגים שהשליח ציבור לא נושא כפיו, עדיף שישא כפיו שזה מצוה דאורייתא משיחא שליח ציבור, ע"כ. ונראה שאם אפשר לו לישא כפיו אחר כך במנין אחר, יכול להיות שליח ציבור, שהרי הוא יכול לקיים שניהם (שו"ת אבני חשן ח"ג ת"א, עלינו לשבח ויקרא סי' קמ"א).

❖ דעת הגרי"ש אלישיב דאבל שאינו יכול להיות שליח ציבור בבית הכנסת שרגיל להתפלל בו, יכול להתפלל בבית הכנסת אחר כדי להיות שליח ציבור. אולם דעת הגרש"ז אויערבאך שרק ביארצייט יש לו להשתדל להתפלל במקום אחר כדי להיות שליח ציבור, אבל בשאר השנה יתפלל במקומו הקבוע אף אם לא יהיה ש"ץ. וכן דעת הגר"נ קרליץ שיתפלל בבית הכנסת שרגיל להתפלל בו אע"פ שלא יהיה שליח ציבור (משנה ברורה הוצאת דרשו סי' צ' הערה 69).
אוצר החכמה

❖ עדיף לאבל שיתפלל ותיקין אפילו אם הוא לא יכול להיות שליח ציבור, משיתפלל אחרי ותיקין במנין שהוא יכול להיות שליח ציבור (שו"ת אבני חשן ח"ג ת"ב, עלינו לשבח ויקרא סי' קמ"א).

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

הכניסה והיציאה מבהכ"נ לש"ץ

❖ שליח ציבור יכנס ראשון לבית הכנסת ויצא אחרון (משנה ברורה נ"ג י"ג).

הנחת תפילין ביום השני לאבלות

מקורות: שו"ע א"ח ל"ח ה', י"ד שפ"ח א', דברי סופרים ל' ט"ז-י"ט.

❖ הגר"ח קניבסקי ביום השני לאבלותו לא התפלל שחרית כותיקין כדי להתפלל עם תפילין אע"פ שהוא מתפלל תמיד כותיקין. אמנם בשונה הלכות כתב שעדיף להתפלל כותיקין מלהתפלל עם תפילין. והגר"ש דבליצקי ביום השני לאבלותו התפלל שחרית כותיקין והניח את התפילין בלי ברכה, ואחרי התפילה בירך עליהם (בירור הלכה תניינא א"ח ח"א קנ"ג).

זמני התפלה במטוס

❖ זמני הנץ החמה וסקיעת החמה במטוס, הם כמו הזמנים בארץ באותו מקום שמעליו הוא נמצא (חוט שני על יום טוב עמ' שכ"ח ד', על א"ח קי"ח, מבקשי תורה חמ"ט נ"ב, פסקי תשובות נ"ח ד').

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

תפילה בציבור או תפלת ותיקין באופן חד פעמי

מקורות: אבני ישפה ד' 1, הליכות שלמה ח"א ה' י"ז, ס"ק כ"ז, קובץ תשובות ח"א סי' ט"ו, תפילה כהלכתה ג' ס"ק ל"ה.

❖ הזהיר להתפלל כותיקין, מותר לו להתפלל ביחידות אם אין לו מניין. ואף אם בעת ההיא אין לו תפילין, מותר לו להתפלל אפילו בלי תפילין (ביאור הלכה נ"ח א' ומצוה). וגדר 'זהיר' היינו אם משכים לקום משום מעלת ותיקין אפילו באופן חד פעמי, אבל אם משכים רק משום שנח לו או שהתעורר מוקדם, אין זה בגדר 'זהיר' וימתין לתפלה במנין (חוט שני על יום טוב עמ' שכ"ז א').

❖ תפלת ותיקין עדיפה על תפילה בציבור אפי' למי שרוצה להתפלל ותיקין באופן חד פעמי. ומה שכתב הבה"ל שמי שזהיר להתפלל ותיקין מותר לו להתפלל ביחידות, אורחא דמילתא נקט 'מי שזהיר', ויכול נהוג כן אפילו אם אינו זהיר בזה תמיד (נזר החיים עמ' קע"ג ל"ד, תשובות הגר"ח קניבסקי על תפילה סי' קנ"ח).

❖ מי שאינו מתפלל בדרך כלל כותיקין, ופעם אחת הוא רוצה להתפלל כותיקין, אין לו להתפלל אז ביחידות. וכך משמע מהביאור הלכה שכתב שמי שזהיר להתפלל כותיקין הוא יכול להתפלל ביחידות, משמע שלא נאמר היתר זה אלא למי שזהיר להתפלל כותיקין תמיד (תשובות והנהגות ח"ג סי' ל"ג).

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

שינה לפני עלות השחר ולאחריה לפני שחרית

מקורות: אוצר הלכות פ"ט ל"א, דיני הניעור כל הלילה ג' י"א, י"ב, פסקי תשובות פ"ט כ"ב, שיח הלכה פ"ט כ"ז.

❖ דעת הגר"ש ואזנר שהניעור בליל שבועות כל הלילה, מותר לו ללכת לישון אחרי עלות השחר כדי להתפלל מאוחר יותר אם הוא מעמיד שומר. ואפילו אם לא מוצא שומר נראה דמותר, כיון שאפשר לקרוא קריאת שמע לפני השינה, ורובם ככולם לא יאחרו על ידי זה זמן תפילה. והמתפללים בלי לישון רובם ככולם אין תפילתם תפילה, כי השינה מתגברת עליהם ומחמת כן רגילים לדלג ושלא לכוין. והוסיף הגר"ש ואזנר שהוא נוהג להתפלל כותיקין בהתעוררות הלב, ולצורך כך הוא ישן קצת לפני עלות השחר (מבית לוי חט"ז צ"ו).

דילוג בפסוקי דזמרה

❖ אין שום היתר לדלג חלק מפסוקי דזמרה ^{אלא} רק עבור תפילה בציבור ובאקראי, וגם על זה רבים מפקפקים וכתבו שמהפך על ידי זה את צינורות התפילה (ארחות יושר ל' ו'. וע"ע שו"ת שיח מרדכי סי' י"ב).

❖ מותר לדלג חלק מפסוקי דזמרה כדי להתפלל שמונה עשרה עם הנץ החמה, וזה אפילו למי שאינו מתפלל בקביעות כותיקין (וצריך עיון למה המשנה ברורה הקיל בזה רק למי שמתפלל בקביעות כותיקין). ודוקא ליחיד, אבל ציבור שהתחיל להתפלל סמוך לנץ החמה, דעת החזו"א שאין להם לדלג בפסוקי דזמרה כדי להתפלל כותיקין (חוט שני על א"ח קע"ה).

❖ מותר לדלג חלק מפסוקי דזמרה כדי להתחיל להתפלל שמונה עשרה ביחד עם הציבור, וכן כדי להתפלל במקומו הקבוע, כיון שאין חיוב לומר כל פסוקי דזמרה, אלא שתקנו תקנה כללית לומר פסוקי דזמרה (חוט שני על א"ח קע"ה).

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

זריזין מקדימין בברית מילה

❖ יש שאמרו שבמקום ביטול תורה אפשר לעשות ברית מילה בצהריים, וכמדומה שודאי אינו כן, כיון שזריזין מקדימין למצוות זה לא רק מעלה אלא זה כמו חיוב (שבוע וישוע הבן סי' ט').

זריזין מקדימין בפדיון הבן –

אם לעשות הפדיון בבוקר

מקורות: אוצר פדיון הבן ח"א ט"ו ג', ט"ז א', ד'.

❖ יש נוהגים לעשות פדיון הבן דוקא אחרי חצות, כיון שבבוקר לפעמים עוד לא עבר כ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים, כגון בלילות הקצרים ונולד סמוך לשקיעה (דרך אמונה ח"ד הל' בכורים י"א ק"ז). ושמעתי בשם החזו"א שצויה לפדות בבוקר (ציון ההלכה שם רמ"ב).

❖ הרבה נוהגים לעשות פדיון הבן בצהריים, ואולי הם עושים כן כיון שבבוקר לפעמים עוד לא הגיע זמנו, ומשום לא פלוג תמיד מאחרים הפדיון. אבל נראה שמשום זה אינו נכון לבטל מצות זריזין מקדימין למצוות, ועל כל פנים לא יאחרו עד אחרי חצות (זוכר הברית כ"ט י"ד).

❖ נוהגים לעשות פדיון הבן בצהריים, ונראה שהטעם הוא כיון שבבוקר לפעמים עוד לא הגיע זמנו. ויש עוד טעם והוא כדי לצאת ככל האפשר מהספק של החתם סופר שאולי צריך שלוש יום מעת לעת, אע"פ שלא פוסקים כן להלכה (מבית לוי על יורה דעה עמ' של"ז ג', ס"ק ג').

יד אב ליקוט פסקי הלכות על התפלה

❖ דעת הגר"נ קרליץ שיש ענין לעשות פדיון הבן מוקדם משום זריזין מקדימין למצוות כמו בברית מילה, ומה שרגילים לעשות בצהריים, זה רק משום שהרבה אנשים רוצים להשתתף בפדיון הבן שיש בו ענין גדול, ובצהריים יש להם יותר זמן להגיע (קיצור דיני ברית מילה ופדיון הבן עמ' פ"ד ט"ו).

❖ מי שיש לו אתרוג לעצמו, ובעיר אחרת אין אתרוג כלל, יותר טוב שישלח להם את האתרוג שלו ויברך על האתרוג של הקהל משיברך על שלו (מ"ב תרנ"ח מ"ב). ומזה קשה על מה שכתב הגר"ש אלישיב שהרגיל להתפלל כותיקין בקביעות, אינו צריך להתפלל במנין מאוחר יותר כדי להשלים מנין. ויש ליישב, כאשר אין לבני העיר האחרת אתרוג כלל, יתבטלו לגמרי מהמצוה, לכן עדיף שיקיים את מצוותו שלא בהידור ויזכה את האחרים בקיום מצווה. אבל בתפילה אף אם לא ישלים להם למנין, יחסר להם רק הענין של תפילה בציבור, ובשביל קיום מצווה בשלימות שלהם אינו צריך להפסיד קיום המצווה בשלימות שלו (עלינו לשבח דברים ח"א ש"ז).

❖ תפלת ותיקין, לשיטת הרי"ף והרמב"ם הוא חיוב גמור, והעובר על זה ואין מתפלל כותיקין נקרא עובר על דברי חכמים. מכל מקום אפילו לשאר הפוסקים החולקים, ודאי הוא ענין גדול מאוד (ארחות יושר סי' ל' ד"ה וענין). מי ששחט עוף וקודם שכיסה דמו הוצרך לנקביו, ועכשיו יש לפניו שתי ברכות – אשר יצר, וברכת כיסוי הדם, צריך להקדים לברך על כיסוי הדם, אע"פ שאשר יצר תדיר, כיון שהיא ברכה על מצוה מדאורייתא, וגם כדי שיוכל להקדים את המצווה מהר משום זריזין מקדימין למצוות (תורה לשמה סי' ר"ח).

אוצר החכמה